

MAKTABGACHA YOSHDAGILAR VA VIRTUAL OLAM XATARLARI

Termiz davlat universiteti talabasi

Sharabidinova Nigora

Ilmiy rahbar: Mamaradjabova Bog'zoda

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning virtual hayotga duch kelishi va raqamli texnologiyalarning bolalarga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilingan. Ayniqsa televizor telefon, kompyuter kabi qurilmalar orqali bolalarning ruhiy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'sir etishi haqida yozilgan. Maqola virtual olamning salbiy va ijobiy jihatlari muvozanatli tarzda ko'rib chiqilib, ota onalar va tarbiyachilarning bu boradagi ma'suliyati haqida aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha yoshdagi bolalar, virtual hayot, raqamli texnologiyalar, ekran ta'siri bolalarning rivojlanishi, onlayn havflar, ota ona nazorati, tarbiya, psixologik ta'sir, raqamli qurilmalar.

Kirish

Raqamli texnologiyalar hayotimizning ajralmas qismiga aylangan bir davrda yashayapmiz. Bugungi kunda hatto maktabgacha yoshdagi bolalar ham planshet, telefon yoki televizor orqali ham virtual olam bilan tanishmoqda. Uzoq vaqt davomida ekran qarshisida o'tirish, yoshga mos bo'lmagan axboratga duch kelish va raqamli qurilmalarga bog'lanish holatlari bolalarning ruhiy va jismoniy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Kichkintoylar real hayotni endigina o'rganayotgan bir vaqtda, ularning fikrlashi, ta'savuri va ijtimoiy ko'nikmalari shu davrda shakillanadi. Shunday bir muhim bosqichda virtual olamning chegaralanmagan axborat oqimiga duch kelishi salbiy oqibatlariga olib keladi.

Asosiy qism

Bugungi kunda raqamli qurilmalar har bir honadonda mavjud. Ular orqali bolalar turli multfilmlarni tomosha qiladi, o'yinlar o'ynaydi va musiqalar tinglaydi. Bu vositalar yordamida ular juda erta virtual olamga kirib borishmoqda. Ko'pchilik ota onalar bu vositalarni Bolani tinchlanishi yoki band bo'lishi uchun ishlatmoqda. Ammo virtual hayotning haddan tashqari ta'siri bolaning sog'ligi va rivojlanishiga zarar yetkazishi mumkin. Salbiy oqibatlarini bazilarini sanab o'tamiz:

1) Nutqa rivojlanishining sekinlashuvi: Bolalar real muloqat o'rniga ekranga qarab vaqt o'tkazganlarida, ularning so'z boyligi va muloqat qobiliyatlari yetarlicha shakillanmaydi.

2) Diqqat va xotiraning susayishi: Tez tez o'zgaruvchi rang- barang o'zgaruvchi tasvirlar bolaning tabiiy diqqatini qisqa muddatligiga o'rgatadi.

3) Jismoniy faollikning kamayishi: Bolalar ko'proq o'tirgan holatda bo'lib harakatlanishga bo'lgan ehtiyoji kamayadi. Bu esa ortiqcha vazn va mushaklar rivojlanishiganing sustlashuviga olib keladi.

4) Ko'z salomatligiga zarari: Uzoq vaqt ekran qarshisida bo'lish ko'z zo'riqlashiga, ko'rish qobiliyating pasayishiga olib keladi.

5) Emotsional va ijtimoiy rivojlanishdagi muomolar: Virtual hayot bolani yolg'izlamtiradi, hissiy bog'lanish va empatiya shakillanishiga to'sqinlik qiladi.

Shunga qaramay, texnologiyalardan to'g'ri foydalansa foydali tomonlari ham bor. Bularni ham ko'rib o'tamiz:

- 1) Interaktiv o'yinlar orqali o'rganish: raqamli o'yinlar orqali ranglar, shakillar, harflar, va sonlarni o'rganish mumkin.
- 2) Muloqatni qo'llab quvatlash: Ba'zi ilovalar bolaning tovush chiqarishi va so'zlashuvini rag'batlantirishi mumkin.
- 3) Tarbiyaviy multfilmlar: Yoshga mos va ma'naviy tarbiya beradigan multfilmlar bolaning axloqiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bolani virtual hayotdan butkul ajratish mumkin emas, ammo uni nazoratli va foydali ishlatish mumkin. Undan bir hil meyorda foydalanish buning uchun ekran vaqtini cheklash, bu bolaning real hayotdagi faolyatiga zarar bermasligi uchun. Bolaning yoshiga mos content tanlashimiz ham muhim sababi uning rivojlanish darajasiga mos bo'lishi kerak biroq televizor va telefonlarda yosh bolaga to'g'ri kelmaydigan multfilm yoki kinolarniga ham ko'zimiz tushadi. Bu bolaning rivojlanishini tezlashtirib salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin va axloqiy taraflama ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Televizordagi kinolarni joyi kelsa kattalar ko'rishga uyaladi. Sababi bo'lar bo'lmas behayo sahnalar va voshqalar targ'ib qilingan. Buni ko'rgan bolaning ham hayolida bu narsalar aylanadi. Erta ulg'ayishga olib keladi. Bu borada juda e'tiborli bo'lish zarur.

Xulosa

Bugungi rivojlangan davrda virtual olam maktabgacha yoshdagi yoshdagi bolalar hayotiga chuqurroq kirib bormoqda. Texnologiyalar to'g'ri va maqsadli foydalanilganda bolalar uchun foydali bo'lishi mumkin. Biroq ularning ularning noaniq va nazoratsiz qo'llanishi bolalarning jismoniy, ruhiy holatlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ota onalar, tarbiyachilar va pedagoglar bolaning ekran bilan bo'lgan munosabatini ongli tarzda yo'naltirishi zarur. Bu bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir. Farzandlarni virtual olamda yo'qolib qolmasligi uchun unda ongli va sog'lom tarzda raqamli axboratlardan foydalanishni o'rgatishimiz zarur. Bunga biz kattalar ma'sulmiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xasanboyeva, O. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi Toshkent: «Fan va texnologiya» nashriyoti.
2. Karimova, D. (2021). Raqamli texnologiyalar ta'sirida bolaning rivojlanishi. Toshkent: «Yangi asr avlodi».
3. Махмудова, G. (2022). “Erta yoshdagi bolalarga media vositalarining psixologik ta'siri”. Ilmiy-amaliy pedagogika jurnali, №2.
4. Turdiyeva, N. (2023). “Bolalar va raqamli olam: xavf va imkoniyatlar”. Maktabgacha ta'lim muammolari jurnali, №1(45).